

Резнік О.І.

Національний університет «Одеська юридична академія», доцент кафедри історії держави та права, кандидат юридичних наук, доцент.

РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У НОВГОРОДІ (XII – XIII СТ.)

Сучасні глобалізаційні процеси, які охопили всю світову спільноту не минули і Україну. Одним з найпріоритетніших напрямків реформування та розвитку державної політики на сучасному етапі є прагнення України вступити до Європейського Союзу. Слід також зазначити, що 5 лютого 2008 р. Україна стала членом Світової торгівельної організації, наслідком чого стала розробка Урядом плану дій з адаптації української економіки до потреб цієї організації, одним з пунктів якого було приведення у відповідність законодавства та підготовки відповідних законопроектів. Ще одним важливим напрямком зовнішньої політики України є розвиток торгівельних відносин з країнами Європейського Союзу та країнами СНД, відповідно намагання укласти договір про входування в Зону вільної торгівлі ЄС чи Митний союз з Росією. Все це та інше вимагає від влади пошуку шляхів до співпраці та розробки міжнародного законодавства, яке б задовольняло інтереси всіх сторін. При цьому не буде зайвим вивчення досвіду попередніх часів.

На протязі багатьох століть Великий Новгород надавав можливість здійснювати торгівельну діяльність незалежній спільноті Ганзейських купців. Це вимагало від обох сторін врегулювання співпраці за допомогою укладення міжнародних договорів. Ці договори регулювали найбільш важливі питання торгівлі, організацію та самоврядування. Вивчення договорів між Новгородом та Ганзейським Союзом є об'єктом дослідження як російських так і німецьких вчених істориків та правознавців, тому що вони є джерелом права як Ганзейської Ліги, так і Київської Русі, джерелом вивчення історії російсько-німецьких торгівельно-міжнародних відносин тощо. Вивченням договорів займалися такі провідні російські вчені як Рибіна О. О., Черепнін Л. В., Андрєєвський І. О. та іноземні дослідники права, як Фельдбрюже Ф.

Торгівельні відносини між давньоруськими містами та народами на узбережжі Балтійського моря сягають давнини. Перший договір, який приблизно був підписаний між 1189 та 1199 рр. був укладений між Новгородом з однієї сторони, в особі князя Ярослава Володимировича, та «синами німецькими, готськими та всім латинським народом» з іншої. Цей підпис свідчить про посилення на Ганзейський Союз, представлений містом Любеком. Професор Рибіна зробила припущення, що цей договір можливо став основою для розбудови Німецького двору у Новгороді з церквою св. Петра у 1192 р. За її підрахунками цей договір було підписано у 1192 р. (Feldbrugge, F. J. M. (Ferdinand Joseph Maria). Law in Medieval Russia / By Ferdinand Feldbrugge // Martinus Nijhoff publishers. – Leiden-Boston. – 2009. – 269 p.)

Перша стаття договору 1199 р. проголошує вільну торгівлю для німецьких торговців у Новгороді та новгородців на німецькій території. В іншій статті закріплювалися положення щодо гарантій безпечного шляху німців та новгородців.

Договір містив норми, які встановлювали, що будь-яка спірна справа що виникає при торгівельних відносинах новгородців з німцями та навпаки, не повинна була бути приводом для конфіскації товарів («рубєжа не творити») чи для припинення торгівлі («на другое лето жаловати»). Інша стаття прямо передбачала пред'являти позов лише до винної особи, а не карати всіх німецьких чи новгородських купців у разі порушення одним з них правил торгівлі («немца не сажати в погреб в Новгороде, ни новгородца в Немцах, но емати свое у виновата»). Ці правила, як наслідок неодноразово повторювалися у торгівельних угодах.

Решта договору стосувалося здебільшого кримінального права. Зумовлювалося розширення кола спірних справ, що відбувалися поза Новгородом (на шляху), призначався штраф у 10 гривень сріблом за вбивство кунця. А також, норми цього договору були направлені на врегулювання грошових штрафів за різні правопорушення та були наближені до подібних положень в Руській Правді.

Зазначені статті договору 1192 р. заклали основні принципи взаємовідносин Новгороду з західними партнерами (Е. А. Рыбина. Иноземные дворы в Новгороде XII – XVII вв. / Рыбина Е. А. // издательство московского университета, 1986. – 31).

Характер наступного договору, що дійшов до нас 1259-1260 рр., був менш вагомим за змістом та виник безпосередньо для вирішення конкретних суперечок та підтвердження вже існуючих домовленостей та правил. Він був укладений від імені князя Олександра Невського з німецьким, любекським та готським послами. (Е. А. Рыбина. Иноземные дворы в Новгороде XII – XVII вв. / Рыбина Е. А. // издательство московского университета, 1986. – 33).

В наступному договорі, 1262 – 1263 рр., головна увага надавалася суто торгівельним відносинам. В цьому договорі знову йшлося про право вільної торгівлі новгородських купців з готським узбережжям, але більшість положень стосувалися знаходження німецьких купців у Новгороді.

Так в статтях договору містилися норми, що регулювали існуючі суперечки та встановлювали нові правила торгівлі на майбутнє. В одній зі статей зазначалося, що новгородці перейняли замість своїх гир та вагів німецькі скалви, тобто чаші. Інша стаття регулювала сплату за вагу, так зване вагове мито. Німецькі купці зобов'язувалися тепер сплачувати встановлене мито по дві куни від «капи» та від всякого вагового товару, як проданого так і купленого.

Цей договір свідчить про подальший розвиток торгівельних відносин між новгородцями та німцями, про підвищення ролі м. Любеку у балтійській торгівлі, оскільки при його укладенні брав участь посол цього міста.

Взагалі, якщо простежити укладання договорів з іноземними країнами, можна зробити висновок, що норми, які містилися в даних договорах мали пріоритетне значення над нормами національного законодавства. Наприклад, договори Русі з Візантією, вважаються одними з найголовніших правових джерел X ст., норми яких увійшли до найдревнішої частини Руської Правди. Отже необхідність врегулювання відносин між місцевим населенням та іноземними купецькими спілками було головним вектором розробки законодавства Київської Русі та окремих князівств (Черепнин Л. В., Русские феодальные архивы XIV-XV веков, Т.1., Москва, 1948, 246-247).

Отже, аналізуючи дане питання, можна з упевненістю зазначити, що в ті часи прослідковується становлення торгівельних відносин між Новгородом та Ганзейським Союзом в XII-XIII стст., що було оформлено рядом договорів, які без сумніву можна вважати важливими пам'ятками права. Ці угоди були значним кроком в розвитку міжнародно-торгівельних відносин двох країн.

Юрчишин В. Д.

*Івано-Франківський факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», завідувач кафедри теорії та історії держави і права,
кандидат юридичних наук, доцент*

Коритко Л. Я.

*Івано-Франківський факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», доцент кафедри теорії та історії держави і права,
кандидат юридичних наук*

РОЗВИТОК ФАУНІСТИЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В ПЕРІОД НАЛЕЖНОСТІ ДО АВСТРО-УГОРСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Тваринний світ як природний об'єкт підлягав еколого-правовій охороні нормами австрійського законодавства XIX–початку XX ст. Видами викорис-тання об'єктів тваринного світу за їх цільовим призначенням вважалися мисливство, рибальство та інші.

Зазначимо, що в Австро-Угорській імперії об'єкти тваринного світу регулювалися державним та крайовим законодавством. Розвиток галицького крайового фауністичного законодавства розпочинається з другої половини XIX століття. Для Галичини було видано декілька крайових законів: Закон про охорону деяких видів альпійських тварин та диких кіз від 19 липня 1869 року, Закон про охорону деяких видів тварин від 21 грудня 1874 року, Закон про охорону тварин від 30 січня 1875 року, Закони про полювання (ловецький закон) від 5 березня 1897 року і від 13 липня 1909 року. Для всієї імперії діяв державний Закон про полювання від 7 березня 1849 року (Вісник законів державних, далі – В. з. д., № 217).

Рибальство в австрійському праві було врегульовано державним законом 1885 року (В. з. д., № 58), а також крайовими для Галичини, Володимирії та Краківського королівства законодавчими актами 1882 року (Вісник законів крайових, далі – В. з. кр., № 57), 1883 року (В. з. кр., № 58) 1887 року (В. з. кр. за 1890 р., № 37).

Займатися риболовлю на рубежі XIX–XX ст. було непростою й недешевою справою. У Законі про рибальство від 31 жовтня 1887 року чітко регламентувалося право риболовлі, яке надавалося виключно власникам рибальських посвідчень. Особі, яка не володіла цим правом, рибалити заборонялося. Наприклад, дочка І. Франка А. Франко-Ключко залишила згадку, що батько був один раз спійманий жандармом під час риболовлі. З того часу, як вона зазначає, він заздалегідь брав собі дозвіл на вилов риби. Проте такі дозволи видавалися за певну плату (Лицур М. З., Лицур Н. М. Рибальство як форма